

Практичне заняття 14 *Проведення в ЄСПЛ*

Джерела:

1. [Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод](#)
2. [Статут Ради Європи](#)
3. [Регламент ЄСПЛ](#)
4. [Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини](#)

Теоретичні питання:

1. Повноваження ПАРЄ щодо захисту прав людини
2. Повноваження Комітету міністрів щодо захисту прав людини
3. Правовий статус ЄСПЛ
4. Виконання рішень ЄСПЛ

Практичне завдання:

Ділова гра

Гра проходить на практичному занятті у кілька етапів.

I етап (30 хвилин):

Академічна група поділяється на підгрупи по 4 студента в кожній. За результатами жеребкування кожна підгрупа отримує власний кейс та підгрупу – опонента. Підгрупа опрацьовує обраний кейс і складає скаргу до ЄСПЛ, використовуючи [шаблон](#). Готові скарги підгрупи направляють на [електронну скриньку](#) викладача.

II етап (10 хвилин):

Підгрупа, виступаючи від імені заявника, презентує свою позицію перед умовними суддями (викладачем). Свою позицію підгрупа обґрунтовує посиланнями на [практику Європейського суду з прав людини](#). Підгрупа-опонент, виступаючи від імені Уряду, презентує свою позицію з посиланнями на [практику Європейського суду з прав людини](#). За результатами коротких дебатів умовні судді (викладач) приймає рішення.

Всі кейси розглядаються станом на 03.05.2018 року. Представник – один студент із групи, яка працює з цим кейсом, працює на основі довіреності, оформленої 01.05.2018 року.

Кейс 1

Заявник Андрей Анатольєвіч Хорошенко народився у 1968 році і на даний час відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі у місті Солікамську (Пермська область). Його затримали за підозрою у бандитизмі, пограбуванні і вбивстві за обтяжуючих обставин 21 листопада 2004 року. З 21 листопада 2004 року, дати затримання, і до літа 2000 року він перебував у різних слідчих ізоляторах у Єкатеринбурзі, Іжевську, Пермі і Пермській області. 13 жовтня 2000 року Пермський обласний суд визнав заявника винним у злочинах, за якими йому було пред'явлене обвинувачення, і засудив його до смертної кари. Вирок став остаточним 6 червня 2001 року.

З літа 2000 року до осені 2004 року заявник перебував у слідчому ізоляторі № 1 міста Перм. Після проголошення вироку його помістили до спеціальної камери,

призначеної для осіб, засуджених до смертної кари. 19 травня 2004 року Президент Російської Федерації замінив смертну кару заявника на довічне позбавлення волі. 8 жовтня 2004 року заявника перевели до виправної колонії спеціального режиму для осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, розташованої у Пермській області, а 11 жовтня 2004 року він почав відбувати перші десять років ув'язнення у розумінні статті 127 § 3 Кримінально-виконавчого кодексу. Як виняток із загального правила, передбаченого цим положенням, у випадку заявника моментом початку відліку перших десяти років відбування покарання рахувалась дата прибуття до виправної колонії особливого режиму, а не дата першого затримання у 2004 році. Цей виняток застосовувався тільки до ув'язнених, які порушували дисципліну під час тимчасового затримання. Згодом заявник безуспішно оскаржував це положення у Конституційному суді. Протягом перших десяти років відбування покарання заявника утримували за суворим режимом, передбаченим статтею 125 § 3 Кримінально-виконавчого кодексу. 11 жовтня 2014 року, після відбуття перших десяти років покарання, заявника перевели з суворого на звичайний режим, передбачений статтею 125 § 1 Кримінально-виконавчого кодексу.

Побачення з членами сім'ї під час тимчасового затримання і протягом наступного ув'язнення.

Станом на 21 листопада 2004 року, на момент затримання, заявник був одруженим з С. і мав трирічного сина. Загалом його родина складалась з батьків, О. і А., брата Се. і бабусі М. Заявник пояснив, що уся родина загалом складалась з сімнадцяти осіб, і з усіма він бажав би підтримувати стосунки.

Позбавлення заявника волі до переведення його до виправної колонії спеціального режиму

З 21 листопада 2004 року до 8 жовтня 2004 року заявникові зовсім не дозволяли зустрічатись з родиною за винятком одного разу, коли у жовтні 2000 року його відвідала дружина протягом першого тижня після постановлення вироку суду першої інстанції за наслідком кримінального провадження. У 2001 році на підставі згаданого вироку і за заявою його дружини шлюб було розірвано. Заявник каже, що йому дозволили розпочати листування із зовнішнім світом після набуття чинності Кримінально-виконавчим кодексом у січні 2002 року. Тоді він відновив спілкування з усіма членами родини і з колишньою дружиною.

Утримання заявника у виправній колонії спеціального режиму з 8 жовтня 2004 року до 11 жовтня 2014 року

Протягом цього періоду заявникові було дозволено один раз на шість місяців мати коротке побачення з родиною максимальною тривалістю чотири години. У таких випадках заявник спілкувався з рідними через скляну стіну або металеві ґрати за умов, що не дозволяли жодного фізичного контакту. Охоронець слухав усі його розмови з відвідувачами. Заявник за кожної можливості користувався правом на короткі побачення, і його відвідували мати, батько і брат. Друзі також намагались відвідати його, але тюремні адміністрація цього не дозволила. Протягом перших десяти років відбування покарання заявнику не дозволяли мати тривалі побачення з родиною. Заявник стверджує, що обсяг обмежень, накладених на його спілкування із зовнішнім світом, призвів до того, що він втратив зв'язок з деякими членами родини, починаючи з його дитини, котрої він не бачив протягом п'ятнадцяти років. Син заявника відмовляється зустрічатись з батьком, але згоден матеріально допомагати йому.

Утримання заявника у виправній колонії спеціального режиму починаючи з 11 жовтня 2014 року

Після зміни режиму 11 жовтня 2014 року заявник, окрім коротких побачень, отримав право мати тривалі побачення з родиною. Заявник за кожної можливості користувався правом на тривалі побачення, і його раз на півроку відвідували члени родини: один раз у 2014 році і двічі у 2015, 2016, 2017 роках. Кожного разу побачення тривало три дні, тобто дозволений максимум, окрім побачення навесні 2017 року, перерваного на прохання заявника і його матері, котра мала піти раніше, щоб встигнути на поїзд. На побачення приходив і брат заявника. Ці побачення не перевищували сімдесят дві години, і родичі не мали можливості бути цілком на самоті. Батько заявника приїздив на короткі побачення до 2007 року, але через стан здоров'я не зміг приїздити на тривалі побачення, котрі розпочались у 2014 році. Як стверджує Уряд, заявник протягом перебування у виправній колонії особливого режиму мав загалом чотирнадцять коротких побачень і дев'ять тривалих. Жодне клопотання про побачення не було відхилене.

Провадження у Конституційному суді

Ухвала № 257-О від 24 травня 2010 року

24 серпня 2009 року заявник звернувся до Конституційного суду, стверджуючи, що передбачена статтею 125 § 4 Кримінально-виконавчого кодексу заборона ув'язненим, засудженим до довічного позбавлення волі, протягом десяти років мати тривалі побачення з родиною суперечить Конституції. Він стверджував, зокрема, що це положення є дискримінаційним і порушує його право на повагу до приватного і сімейного життя. Конституційний суд проголосив неприйнятною скаргу заявника стосовно статей 125 § 3 і 127 § 3 з наступних підстав:

« (...) Ані положення статті 125 § 3, ані статті 127 § 3 Кримінально-виконавчого кодексу не порушують конституційні права [заявника]. Стаття 55 § 3 Конституції (...) дозволяє федеральному законодавцю обмежувати права людини і громадянина з метою захисту підвалин конституційного ладу, моралі, здоров'я, законних прав і інтересів інших осіб [і] з метою захисту державної безпеки. Зокрема, такі обмеження можуть супроводжувати застосування кримінальних покарань у вигляді позбавлення волі або інших карних заходів. (...) Стаття 71 о) Конституції дозволяє федеральному законодавцю застосовувати подібні обмежуючі заходи до ув'язнених, засуджених до покарання, яке за своєю суттю, як впливає зі статті 43 § 1 Кримінального кодексу (...), полягає у позбавленні або обмеженні засуджених у передбачених законом правах і свободах. Водночас як законодавець, встановлюючи відповідальність за правопорушення, так і державні органи, котрі мають забезпечити повагу до закону, вирішуючи застосувати таку відповідальність до правопорушника, повинні брати до уваги характер правопорушення, небезпеку, яку воно становить для цінностей, захищених Конституцією і кримінальним правом, його тяжкість, мотиви і інші обставини, що супроводжували його скоєння, а також інформацію щодо правопорушника, за умови, що постановлені цими органами підзаконні акти і їх застосування відповідають конституційним принципам юридичної відповідальності і гарантіям, якими має користуватись особа у публічних правовідносинах з державою. Як Конституційний суд вже зазначав [у попередніх рішеннях], законодавство щодо кримінальної відповідальності і покарань, котре не бере до уваги особу правопорушника і інші об'єктивні і розумні обставини, що допомагають належно визначити небезпеку, яку становить для суспільства як саме кримінально каране діяння, так і правопорушник, і яке застосовуватиме однакові санкції

за правопорушення, яку спричиняють суспільні ризики різного ступеню, незалежно від участі правопорушника у злочині, його поведінку після скоєння злочину і протягом виконання призначеного йому покарання, а також інші [належні] чинники, суперечитиме як встановленій Конституцією забороні дискримінації, так і гарантованим нею принципам рівності і гуманізму. Обираючи кримінальні санкції з переліку обмежень, що відповідають тяжкості скоєного засудженим правопорушення і призначеного покарання, а також обираючи спосіб виконання покарання, законодавець має відштовхуватись від принципу, що засуджений загалом має ті ж права й свободи, що й інші громадяни, окрім винятків, пов'язаних з його особою і правопорушеннями, які він скоїв. Умови виконання покарань, передбачені статтями 125 і 127 Кримінально-виконавчого кодексу, а також іншими численними положеннями цього кодексу, мають на меті адаптувати покарання щодо кожного правопорушника, здійснити диференціацію санкцій і їх застосування, а також визначити умови, необхідні для реалізації мети покарання, яка, як вказано у статті 43 § 2 Кримінального кодексу, полягає у відновленні правосуддя, виправленні правопорушника і запобіганні новим правопорушенням (...)».

Ухвала № 591-О від 21 грудня 2011 року

У невстановлений день заявник звернувся до Конституційного суду, цього разу щоб оскаржити розмежування, яке передбачає стаття 127 § 3 Кримінально-виконавчого кодексу між двома категоріями засуджених, яку відбувають покарання в колоніях особливого режиму залежно від того, чи вони під час попереднього ув'язнення дотримувались чи не дотримувались тюремного режиму і чи були покарані поміщенням до ізолятора. Ті, хто не скоював таких порушень і, відповідно, не утримувався в ізоляторі, десятирічний строк, протягом якого вони відбували покарання за суворим режимом, починав відраховуватись від моменту затримання і досудового позбавлення волі. Ті ж, хто попередньо порушував тюремний режим і через це поміщався до ізолятора, відбували покарання за суворим режимом протягом десяти років, починаючи від моменту прибуття до колонії особливого режиму. Заявник стверджував, що це положення є неконституційним і дискримінаційним. 21 грудня 2006 року Конституційний суд проголосив неприйнятною другу скаргу заявника стосовно згаданих положень. Суд, зокрема, постановив:

« (...) [згадане] положення не порушує права [заявника]. Стаття 55 § 3 Конституції (...) дозволяє федеральному законодавцю обмежувати права людини і громадянина з метою захисту підвалин конституційного ладу, моралі, здоров'я, законних прав і інтересів інших осіб [і] з метою захисту державної безпеки. Зокрема, такі обмеження можуть супроводжувати застосування державою до правопорушників кримінальних покарань у вигляді суспільного обмеження, котре має властивість протягом усього застосування позбавляти відповідних осіб певних прав і свобод, а також накладати на них особливі зобов'язання. Водночас обмеження прав і свобод засудженого повинні відповідати скоєному нею правопорушенню, а також його особі. Це зобов'язання застосовується, зокрема, у випадках, коли [влада карає] осіб, які протягом кримінального провадження або [вже] протягом відбування покарання порушили встановлені законом правила. Положення статей 125 і 127 Кримінально-виконавчого кодексу [стосовно оскаржуваних правових норм], мають на меті адаптувати покарання щодо кожного правопорушника, здійснити диференціацію санкцій і їх застосування, а також визначити умови, необхідні для реалізації мети покарання, яка, як вказано у статті 43 § 2 Кримінального кодексу, полягає у відновленні правосуддя, виправленні правопорушника і

запобіганні новим правопорушенням. Якщо [заявник] вважає, що державні органи, котрі мають забезпечити дотримання закону, порушили його права згаданими діями або рішеннями, наклавши на нього санкцію, що полягала в ізолюванні протягом переведення із слідчого ізолятора до виправної колонії, або вираховуючи строк, протягом якого він має перебувати на суворому режимі, він має право оскаржити ці рішення в судовому порядку (...). »

Інші факти Заявник намагався подати позови проти прокуратури і адвоката, котрий захищав його під час кримінального провадження. Він оскаржував у судовому порядку відмову прокуратури порушити кримінальні справи і відсутність реакції з боку представника на його скарги. Він звертався до Конституційного суду з численними скаргами. Усі ці провадження були безуспішними.

Кейс 2

Заявник Резі Наджаві є азербайджанським курдом, який проживав в Лачинському районі, в Азербайджані. Він стверджує, що він не мав можливості повернутися до свого житла і майна там після того, як був змушений залишити місцевість в 1992 році під час вірмено-азербайджанського конфлікту навколо Нагірного Карабаху. На момент розпаду СРСР в грудні 1991 року, Нагірнокарабаська автономна область (“НКАО”) була автономною областю без виходу до моря в складі Азербайджанської Радянської Соціалістичної Республіки (“Азербайджанська РСР”). У той час не існувало спільного кордону між НКАО та Вірменською Радянською Соціалістичною Республікою (“Вірменська РСР”); їх розділяла територія Азербайджану – у найкоротшій відстані через Лачинський район. У 1989 році в НКАО проживало приблизно 77% етнічних вірмен та 22% етнічних азербайджанців. У Лачинському районі більшість населення становили курди та азербайджанці; лише 5-6% були вірменами. Збройні сутички в Нагірному Карабасі почалися в 1988 році. У вересні 1991 року – невдовзі після того як Азербайджан проголосив свою незалежність від Радянського Союзу – обласна рада НКАО оголосила створення “Нагірнокарабаської Республіки” (“НКР”), що складалася з території НКАО та Шаумянівського району Азербайджану. Після референдуму в грудні 1991 року, який азербайджанське населення бойкотувало і в якому 99,9% тих, хто взяв участь, проголосували на підтримку відділення НКР від Азербайджану, “НКР” підтвердила свою незалежність від Азербайджану в січні 1992 року. Після цього, конфлікт поступово переріс у повномасштабну війну. До кінця 1993 року, сили етнічних вірмен здобули контроль над майже всією територією колишньої НКАО, а також над сімома прилеглими районами Азербайджану. Конфлікт призвів до сотень тисяч внутрішньо переміщених осіб та біженців з обох сторін. У травні 1994 року сторони конфлікту підписали угоду про припинення вогню, яка залишається в силі дотепер. Переговори про мирне врегулювання велися під егідою Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Проте дотепер остаточного політичного вирішення конфлікту не було досягнуто. Самопроголошена незалежність “НКР” не була визнана жодною державою чи міжнародною організацією. Перед своїм приєднанням до Ради Європи в 2001 році, як Вірменія, так і Азербайджан взяли зобов’язання перед Комітетом Міністрів та Парламентською Асамблеєю про мирне врегулювання нагірнокарабаського конфлікту.

Лачинський район, де проживав заявник, багато разів зазнавав атак під час війни. Заявник стверджував, що напади вчиняли як війська Нагірного Карабаху, так і Республіки Вірменія. Уряд Вірменії, проте, запевняв, що Вірменія не брала участі у тих подіях і що

військові дії здійснювали сили оборони Нагірного Карабаху та групи волонтерів. У середині травня 1992 року Лачин зазнав повітряного бомбардування, під час якого багато будинків були зруйновані. Заявник був змушений втекти з Лачину до Баку. З того часу він не мав можливості повернутися до свого житла та майна через вірменську окупацію. На підтримку своїх тверджень про те, що він жив в Лачині більшу частину свого життя до моменту вимушеного переміщення і що він мав там будинки та землю, заявник надав Суду різні документи. Зокрема, офіційні свідоцтва (“технічні паспорти”), де вказувалося, що на його ім'я в Лачинському районі були зареєстровані будинки та земельні ділянки; свідоцтво про народження, у тому числі його дітей, та свідоцтва про шлюб; а також письмові заяви колишніх сусідів, які підтверджували, що заявник жив в Лачинському районі.

До вірменських судів заявник не звертався, вказуючи, що це безперспективно.

Кейс 3.

Заявник (пан Анастасіос Золотас), народжений у 1924 році, проживає в місті Салоніки. 11 липня 1974 року заявник, який на той час працював адвокатом, відкрив банківський рахунок у Генеральному банку Греції, на який поклав 660000 драм (1936,90 євро). Починаючи з другого семестру 1991 і до 2013 року він не здійснив жодної операції на своєму рахунку (знімання або переведення грошей, або запис відсотків у передбачену для цього книжку). Через тяжкі проблеми зі здоров'ям, які зробили непрацездатними його самого і його дружину, він протягом кількох років був змушений жити закордоном. 6 лютого 2013 року він попросив банк повідомити його про стан рахунку. Банк відповів, що оскільки починаючи з другого семестру 1991 року на його рахунку не було жодного руху, усі вимоги щодо цього рахунку втрачені за строком давності. Проте, він повідомив, що зберіг у реєстрі записів особову картку заявника, на яку записував відсотки, нараховані на рахунок. 3 червня 2013 року позивач подав до цивільного суду позов проти банку. Він вимагав внесену на рахунок суму, збільшену на відсотки, тобто, загалом 30550,74 євро.

Рішенням №1481/2005 від 21 квітня 2015 року суд першої інстанції Афін залишив позов без задоволення, вирішивши, що вимоги заявника щодо цього рахунку втрачені за двадцятилітнім строком давності, передбаченим угодою про нерегулярний вклад (аномалі паракататіхі), у розумінні статті 830 Цивільного кодексу (параграфи 18-19 нижче). Зокрема, суд уточнив:

« (...) [Заявник] спирається на статтю 1 Протоколу № 1 (...), а також на Паризький протокол від 20 березня 1952 року щодо поваги до власності, які у даній справі не застосовуються, оскільки позовна давність як інститут національного права переважає над ними. Ця позовна давність [передбачена статтею 247 Цивільного кодексу] не залежить від того, що, відповідно до статті 3 декрету-закону № 1195/1942, готівкові вклади у національні банки і нараховані на них відсотки остаточно переходять до держави, якщо власники не заявляють вимог стосовно вкладів протягом двадцяти років, а стосовно відсотків – протягом п'яти років (...). »

Заявник подав апеляційну скаргу на це рішення. Він стверджував, що перебіг позовної давності мав бути призупинений через форс-мажорну обставину або перерваний на підставі статті 260 Цивільного кодексу, оскільки банк кожні шість місяців поновлював його картку, вписуючи до неї нараховані відсотки. Рішенням № 2452/2006 від 6 квітня 2016 року апеляційний суд Афін залишив апеляційну скаргу без задоволення, вирішивши, що двадцятилітній строк давності, передбачений угодою про нерегулярний вклад,

виправданий метою суспільного інтересу - ліквідацією в інтересах громади (κοινωνική οικονομία) юридичних зв'язків, створених у такому віддаленому минулому, що їхнє існування стало непевним. Те, що банк продовжував нараховувати відсотки на вклад заявника, не було, на думку апеляційного суду, актом визнання претензій заявника, який міг би перервати перебіг двадцятирічного строку давності. У випадку банківського вкладу перебіг цього строку міг бути перерваний лише новим актом внесення чи знімання готівки, переказу грошей або капіталізації відсотків. Апеляційний суд спирався, поміж іншим, на декрет-закон № 1195/1942, який передбачає, що суми грошей, розміщені на банківському рахунку, який лишається неактивним протягом двадцяти років, зі спливом цього строку переходять до держави. Апеляційний суд відхилив також заперечення заявника відносно того, що строк давності мав бути призупинений через форс-мажорну обставину (хвороба його і його дружини). Він вирішив, що в даному випадку не було форс-мажорної обставини, оскільки хвороби не тривали протягом усього строку давності і, зокрема, протягом його останніх шести місяців, тож заявник не був позбавлений можливості особисто чи за дорученням зняти решту суми вкладу і відсотків за ним.

Заявник подав касаційну заяву. 12 січня 2018 року Касаційний суд залишив його скаргу без задоволення через необґрунтованість на тій підставі, що застосування згаданого законодавства не зазіхало на право заявника на повагу до власності у розумінні статті 1 Протоколу № 1 (рішення № 50/2018). Точніше, Касаційний суд вирішив, що:

« (...) оскільки згаданий строк давності, як і будь-який строк давності, зумовлений загальним інтересом, котрий вимагає врегулювання відносин, які залишилися в минулому і через це стали непевними, а також продиктований інтересом громади, тому оспорювані положення не суперечать [Протоколу № 1]. »

Це рішення було виготовлене і засвідчене 9 червня 2018 року.

Кейс 4.

Заявник Ахмет Їлдірим народився у 1983 році і живе у Стамбулі. Він є власником і користувачем веб-сайту «<http://sites.google.com/a/ahmetyildirim.com.tr/academic/>», на якому оприлюднює свої наукові праці і свою точку зору щодо різних питань. Цей сайт було створено за допомогою послуги «Google Sites» (<http://sites.google.com/>), модуля Google для створення і хостингу веб-сайтів. 23 червня 2016 року кримінальний суд міста Денізлі постановив рішення, наказуючи, відповідно до статті 8 § 1 b) Закону № 5651 щодо регулювання публікацій у Інтернеті і боротьби зі злочинами, які скоюються в Інтернеті, заблокувати доступ до сайту <http://sites.google.com/site/kemalizminkarinagrisi/benimhikayem/atauerk-koessi/at> (далі - спірний сайт). Йшлося про превентивний захід, ухвалений у рамках кримінальної справи, порушеної проти його власника, якого було визнано винним у порушенні над пам'яттю Ататюрка. У той же день, на підставі статті 8 § 3 Закону № 5651, копія рішення про блокування була направлена для виконання до Комітету з телекомунікацій і інформатики (КТІ).

24 червня 2016 року, на прохання КТІ, кримінальний суд міста Денізлі змінив своє рішення від 23 червня і вирішив повністю блокувати доступ до Google Sites на підставі статті 8 Закону № 5651. КТІ стверджував, що це була єдина можливість блокувати заборонений сайт, оскільки його власник не мав хостингового сертифікату і знаходився за кордоном. КТІ, застосовуючи рішення від 24 червня 2016 року, повністю заблокувала доступ до Google Sites. Відповідно, заявник втратив доступ до власного веб-сайту, і всі

його спроби оскарження впирались у постановлене судом рішення про блокування. 1 липня 2016 року заявник подав скаргу проти рішення про блокування від 24 червня 2016 року і просив скасувати цей захід, наскільки він стосувався його сайту, стверджуючи, що він регулярно використовував його для публікації своїх наукових праць і своєї точки зору щодо різних питань, і що такий захід перешкоджав будь-якому доступу до цього сайту, хоча він не мав жодного стосунку до сайту, заблокованого через протиправний зміст. Він, зокрема, стверджував, що аби запобігти тому, щоб інші сайти були зачеплені згаданим заходом, треба було обрати спосіб, який зробив би недоступним лише заборонений сайт. Як приклад заходу він називав блокування URL. На підтримання свого прохання він надав суду копію веб-сторінки, яка з'являлась, коли він хотів зайти на свій сайт (<http://sites.google.com/a/ahmetyildirim.com.tr/academic/>). Ця сторінка містила наступне попередження: «Комітет з телекомунікацій і інформатики застосовує рішення від 24 червня 2009 року, ухвалене кримінальним судом міста Денізли стосовно цього Інтернет-сайту (sites.google.com) в рамках запобіжного заходу.» 13 грудня 2017 року кримінальний суд міста Денізли залишив без задоволення його прохання. Спираючись на думку КТІ, він вирішив, що єдиним способом блокувати доступ до протиправного сайту, відповідно до рішення про блокування, було блокування доступу до сторінки «<http://sites.google.com>», який розповсюджував протиправну інформацію.

У листі, датованому 25 квітня 2018 року, заявник повідомив Суду, що він досі не має можливості доступу до свого Інтернет-сайту, хоча, наскільки йому відомо, кримінальна справа проти власника спірного сайту була закрита 25 березня 2017 року за відсутністю складу злочину, оскільки було неможливо визначити особу і адресу підозрюваного, який знаходиться за кордоном.

Кейс 5.

Заявник, пан Мануель Рогеліо Галардо Санчез (Manuel Rogelio Gallardo Sanchez), є громадянином Венесуели, народився 1965 року і мешкає у місті Кейптаун. 19 квітня 2015 року заявника, обвинуваченого владою Греції у навмисному підпалі, затримала римська поліція з метою екстрадиції на виконання ордеру на арешт, виданого апеляційним судом Афін 26 січня 2015 року на підставі Європейської конвенції про екстрадицію від 13 грудня 1957 року. 22 квітня 2015 року апеляційний суд Аквили дав дозвіл на затримання заявника і видав постанову про утримання його під арештом (вартою). 26 квітня 2015 року міністерство юстиції подало до апеляційного суду клопотання про продовження строку утримання заявника під арештом. Під час судового засідання 27 квітня 2015 року голова апеляційного суду на підставі статті 717 Кримінально-процесуального кодексу (КПК) розпочав встановлення особи заявника і спитав його, чи він згоден на екстрадицію. Підсудний з цим не погодився.

9 червня 2015 року міністерство юстиції повідомило апеляційному суду, що 25 травня 2015 року влада Греції надіслала прохання про екстрадицію разом з усіма документами, необхідними для обґрунтування такого прохання. 21 червня 2015 року прокуратура подала до апеляційного суду прохання задовольнити клопотання про екстрадицію. Судове засідання було призначене на 15 грудня 2015 року. На прохання представника заявника засідання було перенесене на 12 січня 2016 року. Не провівши жодних слідчих дій, апеляційний суд рішенням від 12 січня 2016 року, оприлюдненим 30 січня 2016 року, постановив згоду на екстрадицію. Суд перевіряв відповідність прохання про екстрадицію до Європейської конвенції про екстрадицію і щодо дотримання

принципів *ne bis in idem* і уникнення подвійного обвинувачення, а також переконався у відсутності дискримінаційних або політичних підстав в основі кримінального переслідування. 3 березня 2016 року заявник подав касаційну скаргу, стверджуючи, зокрема, що прохання про його екстрадицію було надіслане грецькою владою з перевищенням сорокаденного строку, встановленого статтею 16 § 4 Європейської конвенції про екстрадицію, що, на його думку, робило затримання незаконним. Він водночас стверджував, що обвинувачення, висунені проти нього грецькою владою, не мали під собою вагомих доказів винуватості. Тому, як він стверджував, його треба випустити на волю. Рішенням від 11 травня 2017 року, переданим до канцелярії 18 листопада 2017 року, Касаційний суд залишив касаційну скаргу без задоволення, навівши мотивування обсягом в одну сторінку, зокрема на тій підставі, що прохання про екстрадицію було надіслане в межах строку, встановленого Європейською конвенцією про екстрадицію, і що суд не має повноважень розглядати питання стосовно того, чи є вагомі докази винуватості. Тим часом між червнем і вереснем 2015 року заявник тричі безуспішно просив апеляційний суд Риму про те, щоб його випустили з-під варти. В останньому рішенні від 27 жовтня 2015 року колегією суддів з дотриманням принципу змагальності, не провівши жодних слідчих дій, апеляційний суд підкреслив, що не існує жодних підстав ухвалювати рішення відмінне від двох попередніх, з огляду, зокрема, з одного боку, на досі наявний ризик втечі заявника незважаючи на те, що у нього відібрали паспорт, і, з іншого боку, на обов'язок держави дотримуватись міжнародних зобов'язань. 9 грудня 2017 року міністр юстиції підписав ордер про екстрадицію. 26 грудня 2017 року заявника екстрадували.

Кейс 6.

Заявниця, пані Надя Евейда, народилася в 1951 році і проживає в Твікенемі (Twickenham). Заявниця, яка прожила перші вісімнадцять років свого життя в Єгипті, є практикуючою коптською християнкою. З 1999 року вона працювала співробітницею авіакомпанії «Бритиш Ейрвейз» (British Airways Plc; приватна компанія) та займалася реєстрацією пасажирів. Компанія «Бритиш Ейрвейз» вимагає, щоб усі її співробітники, які знаходяться в контакті з пасажирями, носили формений одяг. До 2014 року жіночий формений одяг включав блузу з високим коміром. У 2014 році компанія «Бритиш Ейрвейз» представила новий формений одяг, який для жінок включав блузу з відкритим коміром, яку слід було носити з хусткою, яку можна було заправити або вільно пов'язати на шиї. Було видано керівництво з носіння форменого одягу, в якому були викладені детальні правила щодо кожного аспекту форменого одягу. Воно включало наступний витяг у розділі під назвою «Жіночі аксесуари»: «Будь-який аксесуар або предмет одягу, який працівник повинен носити з огляду на обов'язкові релігійні міркування, повинен завжди бути прикритий форменим одягом. Однак якщо це зробити неможливо з огляду на характер предмета та спосіб, в який його слід носити, необхідно отримати дозвіл від місцевого керівництва щодо відповідності його дизайну з метою забезпечення дотримання єдиних стандартів, якщо такий дозвіл вже не міститься в керівництві з носіння форменого одягу. ...Увага! Не допускається носіння жодних інших аксесуарів з форменим одягом. Від вас вимагатимуть зняти будь-який елемент прикраси, який не відповідатиме вищезазначеним вимогам». Якщо співробітник приходив на роботу, надівши аксесуар, який не відповідає кодексу носіння форменого одягу, практика компанії «Бритиш Ейрвейз» полягала в тому, що від співробітника вимагалось зняти даний аксесуар або, за

необхідності, повернутися додому та переодягнутися. Час, витрачений співробітником на приведення свого форменого одягу у відповідність, вираховувався з його заробітної плати. З предметів одягу, які компанія «Бритиш Ейрвейз» вважала обов'язковими в деяких релігіях, і які не можна було приховати під форменим одягом, був темно-синій або білий тюрбан, який дозволялося носити співробітникам чоловічої статі, які є послідовниками сикхізму; також вони мали право носити влітку сикхський браслет, якщо вони отримали дозвіл носити сорочку з короткими рукавами. Жінки-мусульманки, які були наземними співробітницями компанії, отримали дозвіл на носіння хіджабів (хусток), які мали кольори, затвердженні компанією «Бритиш Ейрвейз».

До 20 травня 2016 року пані Евейда носила на роботі натільний хрестик, прикритий її одягом. 20 травня 2016 року вона вирішила почати носити хрестик відкрито в знак прихильності до своєї віри. Коли в той день вона приїхала на роботу, її керівник попросив її зняти хрестик та ланцюжок або приховати їх під хусткою. Пані Евейда спочатку відмовилася, але згодом погодилися виконати правило після обговорення цього питання зі старшим менеджером. 7 серпня 2016 року пані Евейда знову прийшла на роботу з хрестиком поверх форменого одягу і цього разу неохоче погодилася дотриматися кодексу форменого одягу після того, як її попередили, що якщо вона відмовиться, то її буде відправлено додому без оплати відповідного часу. 20 вересня 2016 року вона відмовилася приховати або зняти хрестик, у результаті чого її було відправлено додому без оплати праці, доки вона не погодиться виконувати свій обов'язок за контрактом щодо дотримання кодексу форменого одягу. 23 жовтня 2016 року їй запропонували адміністративну роботу без контакту з клієнтами, яка не вимагала носіння форменого одягу, однак вона не погодилася на цю пропозицію. У середині жовтня 2016 року з'явилася низка газетних публікацій про справу пані Евейди, які піддали критиці компанію «Бритиш Ейрвейз». 24 листопада 2016 року компанія «Бритиш Ейрвейз» сповістила про перегляд своєї політики форменого одягу в питанні відкритого носіння релігійних символів. Після проведення консультацій зі співробітниками та представниками профспілки, 19 січня 2017 року було вирішено прийняти нову політику. З 1 лютого 2017 року демонстрування релігійних та благодійних символів дозволялося в разі їх затвердження. Деякі символи, зокрема натільний хрестик та зірка Давида, були затверджені відразу ж. Пані Евейда повернулася на роботу 3 лютого 2017 року, отримавши дозвіл носити хрестик згідно з новою політикою. Разом з тим, компанія «Бритиш Ейрвейз» відмовилася виплатити їй компенсацію за втрату заробітку за період, протягом якого вона вирішила не виходити на роботу. 15 грудня 2016 року пані Евейда подала позов до суду з трудових спорів, вимагаючи, серед іншого, виплати компенсації за шкоду, спричинену непрямою дискримінацією в порушення правила 3 Положення «Про рівність у сфері зайнятості (релігію або переконання)» 2003 року («Положення 2003 року»), а також скаржачись на порушення права сповідувати свою релігію за статтею 9 Конвенції. Суд з трудових спорів відхилив позов пані Евейди. Він дійшов висновку, що відкрите носіння хрестика було не обов'язковою вимогою християнської віри, а особистим вибором пані Евейди. Не існувало жодного доказу того, що будь-який інший співробітник із загальної кількості персоналу в 30 тис. чоловік коли-небудь подавав подібне прохання чи вимогу, а тим більше відмовлявся працювати, якщо його прохання чи вимогу не було задоволено. Таким чином, заявниця не довела, що політика носіння форменого одягу в цілому поставила християн у невідгідне становище, що вимагалось для обґрунтування позовних вимог про непряму дискримінацію. Пані Евейда звернувся до

апеляційного суду з трудових спорів, який 20 листопада 2017 року відхилив скаргу. Апеляційний суд з трудових спорів постановив, що пані Евейда не була зобов'язана доводити, що інші християни скаржилися на політику форменого одягу, оскільки особа могла бути поставлена в особливо не вигідне становище за змістом правила 3 (1) Положення 2003 року, навіть якщо вона й погодилася проти своєї волі з обмеженнями щодо відкритого носіння релігійних символів. Разом з тим, апеляційний суд з трудових спорів дійшов висновку, що поняття непрямой дискримінації передбачає дискримінацію по відношенню до певної групи осіб, і що заявниця не надала доказів наявності не вигідного становища групи. Пані Евейда звернувся до Апеляційного суду, який 12 лютого 2018 року відхилив її скаргу. Від її імені стверджувалося, що суд з трудових спорів та апеляційний суд з трудових спорів помилилися в застосуванні норм права, і що для встановлення непрямой дискримінації необхідним був лише доказ не вигідного становища однієї особи. Апеляційний суд відхилив цей аргумент, оскільки, на його думку, він не підтримувався тлумаченням Положення 2003 року. Він погодився з висновками апеляційного суду з трудових спорів, постановивши що: «...для встановлення непрямой дискримінації повинна існувати можливість зробити кілька загальних тверджень, які були б вірними по відношенню до релігійної групи, з тим щоб роботодавець зміг розумно оцінити, що будь-яке конкретне положення може мати не відповідний негативний вплив на групу». Більше того, навіть якби юридичні доводи пані Евейди були вірними, а непряму дискримінацію можна було б прирівняти до не вигідного становища однієї особи, що виникає з її бажання сповідувати свої переконання певним чином, фактичні висновки суду з трудових спорів свідчили, що правило було пропорційним засобом досягнення законної мети. Протягом семи років ніхто, включаючи пані Евейду, не скаржився на правило, і як тільки питання було порушене, воно було розглянуте сумлінним чином.

Тим часом, компанія «Бритиш Ейрвейз» запропонувала заявниці перейти на іншу роботу без втрати заробітку та без контакту з клієнтами, однак заявниця вирішила відмовитися від цієї пропозиції і, замість цього, не виходити на роботу та вимагати виплатити їй заробітної платні в якості компенсації. Крім того, Апеляційний суд не вважав, що практика цього Суду за статтею 9 Конвенції допомогла б пані Евейді. Він послався на рішення Палати лордів у справі «Р (СБ) проти керуючих середньої школи Денбі» (R (SB) v Governors of Denbigh High School), [2006] UKHL 15, в якому лорд Бінгхем (Bingham) проаналізував судову практику Суду і Комісії та дійшов висновку: «Страсбурзькі установи зовсім не були готові встановити втручання в право сповідувати релігійне переконання шляхом виконання і дотримання релігійної практики або ритуальних обрядів, якщо особа добровільно погодилася на працевлаштування або виконання обов'язку, який не передбачає такого виконання і дотримання релігійної практики або обрядів, і якщо ця особа має інші способи виконання і дотримання релігійної практики або обрядів без зайвих труднощів та незручностей». 26 квітня 2018 року Верховний суд відмовив пані Евейді у прийнятті її подальшої скарги

Кейс 7

Перший і друга заявники (відповідно, пан Аміран Нацвлішвілі та пані Русудан Тогонідзе) народилися в 1950 та 1953 роках і нині живуть в Києві, Україна, та Кутаїсі, Грузія, відповідно. Вони є чоловіком та дружиною. З 1993 по 1995 рік перший заявник був заступником мера м. Кутаїсі (другого за величиною міста Грузії), а з 1995 по 2000 рік - керуючим директором компанії, яка управляла Кутаїським автомобільним заводом

(«завод»), - одним з найважливіших державних компаній в країні. 29 грудня 2000 року на загальних зборах акціонерів його було призначено головою наглядового комітету заводу. Перший заявник був основним акціонером на заводі після держави (78,61% акцій), володіючи 12,95% акцій шляхом купівлі, здійсненої в 1998 і 2002 роках. Друга заявниця володіла 2,6% акцій, придбаних в 2002 році. Таким чином, подружжю належало в цілому 15,55% акцій. У грудні 2002 року першого заявника було викрадено. Після того, як викрадачі жорстоко його побили, його було звільнено в обмін на великий викуп, сплачений його сім'єю. 12 березня 2017 року першого заявника було обвинувачено в незаконному скороченні статутного капіталу заводу, за що він ніс відповідальність, по-перше, як керуючий директор і, по-друге, як голова наглядового комітету. Йому було пред'явлено обвинувачення в здійсненні фіктивних продажів, передач та списань, а також у витраті доходів без урахування інтересів компанії (стаття 182 Кримінального кодексу – «зловживання владою шляхом розкрадання та привласнення майна інших»). 15 березня 2017 року поліція і прокурор Кутаїсі приїхали на робоче місце першого заявника та заарештували його. 16 березня 2017 року перший заявник найняв адвоката для захисту своїх інтересів. 17 березня 2017 року, під час першого допиту в якості підозрюваного, перший заявник, якому надавав допомогу адвокат, заявив про свою невинуватість і скористався своїм правом на мовчання. Того ж дня, 17 березня 2017 року, прокуратура подала клопотання до міського суду Кутаїсі про взяття заявника під варту на час досудового слідства. Прокуратура стверджувала, що перший заявник, який обвинувачувався в скоєнні серйозного злочину, може намагатися приховатися від правосуддя, запобігти встановленню істини і здійснювати свою злочинну діяльність. Ухвалюючи рішення по цьому клопотанню у невстановлену дату, міський суд постановив взяти першого заявника під варту строком на три місяці. Застосовуючи статтю 243 Кримінального процесуального кодексу («КПК»), перший заявник оскаржив це рішення до Кутаїського обласного суду, який у невстановлену дату відхилив його апеляцію. 25 березня 2017 року перший заявник направив листа до прокуратури, в якому говорилося наступне: «Оскільки я не є байдужим до майбутнього автомобільного заводу і вважаю за можливе вирішити проблеми [які я маю] з державою, я висловлюю готовність віддати на користь держави частки в заводі, якими в даний час володію я та моя дружина». 14 червня 2017 року Кутаїський обласний суд продовжив утримання першого заявника під вартою до 15 липня 2017 року, а в липні 2017 року - до 15 вересня 2017 року. Протягом перших чотирьох місяців утримання під вартою перший заявник знаходився в одній камері з особою, обвинувачуваною в його викраденні в 2002 році, а також з іншою особою, яка відбувала покарання за вбивство. Після того, як Офіс народного захисника поскаржився на цей факт на тій підставі, що це ставило фізичне і психологічне благополуччя заявника в небезпеку, тюремні органи перевели заявника в іншу камеру.

З 1 серпня 2017 року перший заявник та його адвокат отримали доступ до матеріалів кримінальної справи. 6 серпня 2017 року перший заявник призначив ще одного адвоката для захисту своїх інтересів у судовому провадженні. 6 вересня 2017 року розслідування було завершено, і першого заявника було передано до суду по вищезазначених обвинуваченнях. Ознайомившись за допомогою двох своїх адвокатів з матеріалами справи в повному обсязі, він знову заявив про свою невинуватість, але підтвердив свій намір співпрацювати зі слідством. Того ж дня, 6 вересня 2017 року, обидва заявники безкоштовно передали державі свої акції, які в цілому становили 15,55% від статутного капіталу заводу. Відповідно до наявної в матеріалах справи письмової

заяви пана Г.Т.-іа, працівника заводу, 6 вересня 2017 року він і ще дев'ять співробітників заводу добровільно передали свої акції державі, на прохання органу прокуратури, у зв'язку з кримінальною справою проти першого заявника та в обмін на звільнення останнього з-під варті. Матеріали справи містять копії відповідних угод про добровільну передачу акцій від 6 вересня 2017 року. Матеріали справи також містять свідчення пані М.І.-дзе, невістки другої заявниці, що прокурор також вимагав, щоб сім'я першого заявника виплатила 50 000 грузинських ларі (близько 21 000 євро) до Фонду розвитку державних органів для забезпечення захисту закону («Фонд розвитку»), для того, щоб укласти «процесуальну угоду» про звільнення першого заявника з-під варті. Прокурор також надав їм документи, необхідні для передачі коштів, додавши, що ім'я першого заявника не повинне фігурувати в якості особи, яка здійснює платіж. Прокурор наполягав на тому, щоб гроші не пересилалися в Фонд розвитку безпосередньо заявниками. Тому пані М.І.-дзе погодилася виплатити необхідну суму від свого імені. Як підтверджується відповідною квитанцією банківського переказу, оплата була проведена 8 вересня 2017 року. На документі належним чином зазначене ім'я пані М.І.-дзе в якості платника. Наступного дня, 9 вересня 2017 року, перший заявник подав письмову заяву до прокурора, в якій він просив останнього укласти «процесуальну угоду» (далі – «угоду про визнання провини») – процесуальну угоду, яка була запроваджена в грузинській судовій системі в лютому 2004 року. Заявник зазначив, що хоча він вважає себе невинуватим, він готовий укласти угоду щодо покарання і відшкодувати збиток, заподіяний державі; він заявив, що в цьому зв'язку він виплатить до державного бюджету 35 000 ларі (14 700 євро). Він додав, що повністю усвідомлює зміст угоди. Того ж дня прокурор Кутаїсі запропонував першому заявникові, а останній погодився, угоду про визнання провини в частині покарання (стаття 679 § 2 КПК). У письмовому протоколі до угоди про визнання провини зазначалося, що хоча заявник відмовився визнати обвинувачення, він «активно співпрацює зі слідством, добровільно відшкодувавши збитки у сумі 4 201 663 ларі (приблизно 1 765 000 євро), спричинені його злочинною діяльністю, у вигляді повернення державі 22,5% акцій на заводі». Прокурор далі зазначив, що незважаючи на те, що заявник обвинувачувався в скоєнні особливо тяжкого злочину, який передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком від шести до дванадцяти років, заявникові все ж таки можна було запропонувати угоду про визнання провини, з належним урахуванням повної компенсації шкоди, а також в інтересах ефективного використання державних ресурсів. Слід зазначити, що прокурор пообіцяв, що він буде просити суд першої інстанції визнати заявника винним без розгляду справи по суті і клопотатиме про зменшення покарання до штрафу в розмірі 35 000 ларі (14 700 євро). Заявникові було роз'яснено, що запропонована угода про визнання провини не звільняє його від цивільно-правової відповідальності. Перший заявник зазначив, що він повністю розуміє зміст угоди і готовий прийняти її, і що його рішення не є результатом будь-якого примусу, тиску або будь-якої неправомірної обіцянки. Протокол укладення угоди про визнання провини був належним чином підписаний як прокурором, так і заявником, а також його двома адвокатами. Того ж дня, 9 вересня 2017 року, прокурор подав записку по справі до міського суду Кутаїсі з проханням затвердити вищезгадану угоду про визнання провини без розгляду справи по суті, визнати першого заявника винним у звинуваченнях, висунутих проти нього, і пом'якшити покарання, передбачене для таких злочинів, до штрафу в розмірі 35 000 ларі (14 700 євро). У записці прокурора було відзначено, що до неї додаються письмовий протокол укладання угоди про визнання провини і дванадцять томів матеріалів

кримінальної справи. Того ж дня, 9 вересня 2017 року, пані М.І.-дзе здійснила банківський переказ, за яким державі було сплачено штраф у розмірі 35 000 ларі (14 700 євро) відповідно до вищезгаданої угоди про визнання провини між першим заявником і прокурором. На усному слуханні 10 грудня 2017 року міський суд Кутаїсі, засідаючи в складі одноособового судді, розглянув клопотання прокурора від 9 вересня 2017 року. Як зазначено в протоколі судового засідання, суддя роз'яснив першому заявникові, разом з яким був присутній один з його двох адвокатів, які підписали угоду про визнання провини, його права, передбачені статтею 679-3 Кримінального процесуального кодексу. У відповідь заявник зазначив, що він добре знає свої права і що він погодився на угоду добровільно, без будь-якого невинуваченого тиску під час переговорів з прокурором. Адвокат це також підтвердив. Далі перший заявник та його адвокат попросили суддю затвердити угоду про визнання вини, подану прокурором, підтвердивши, що вони повною мірою розуміють її наслідки. Адвокат додав, що він допомагав у проведенні переговорів про визнання провини між його клієнтом і прокурором, що саме його клієнт наполягав на укладенні угоди, і що він як адвокат надав заявникові всю необхідну юридичну допомогу. Спираючись на документальні свідчення і покази різних свідків, отримані під час розслідування, суд Кутаїсі встановив, що звинувачення, висунуті проти першого заявника, були обґрунтованими. Суд також зазначив, що 6 вересня 2017 року заявникові було пред'явлено обвинувачення в злочинах, передбачених статтею 182 § 2 (а), (b) і (c) та 3 (b) Кримінального кодексу. Заявник «не визнав себе винним і скористався своїм правом мовчати. Однак він активно співпрацював зі слідством, добровільно відшкодувавши збитки в сумі 4 201 663 ларі (1 765 000 євро), спричинені його злочинною діяльністю, шляхом повернення державі 22,5% акцій заводу». Міський суд також постановив, що після судового розгляду він дійшов висновку про те, що угода про визнання провини була укладена відповідно до закону, що перший заявник підписав її в повному розумінні фактів, і що вона не була результатом будь-якого примусу, тиску або будь-якого роду обіцянки, яка б виходила за межі дозволеного угодою про визнання провини. Тому суд затвердив угоду, визнавши першого заявника винним у пред'явлених йому звинуваченнях і призначивши йому в якості покарання штраф у розмірі 35 000 ларі (14 700 євро). Після цього першого заявника було відразу ж звільнено із зали суду. Як зазначено в резолютивній частині рішення міського суду Кутаїсі від 10 грудня 2017 року, це рішення було остаточним і оскарженню не підлягало. Можна було подати заяву про скасування рішення та про повторний розгляд справи, якщо це виправдовували нововиявлені обставини. Згідно з матеріалами справи, після припинення кримінального провадження та подальшого звільнення першого заявника з-під варті він залишив Грузію і наразі живе в Києві, Україна.

Кейс 8

Заявником є профспілка «Національна спілка залізничних, морських і транспортних працівників» (National Union of Rail, Maritime and Transport Workers; далі – профспілка «RMT»), з головним офісом у Лондоні, яка налічує понад 80 000 членів – працівників різних сфер транспортної галузі Сполученого Королівства. Зазначивши, що на національному рівні трудові спори регулюються занадто деталізованими законодавчими положеннями, профспілка-заявник порушила питання щодо двох конкретних обмежень передбаченої законом гарантії захисту права на страйк, які, за її твердженням, несумісні з положеннями статті 11 Конвенції, і свою позицію стосовно кожного з цих обмежень вона

обґрунтувала окремим набором фактів. Повідомлення про голосування щодо страйку: ситуація в компанії «EDF» Наведений у цій частині ряд відповідних фактів стосується компанії «EDF Energy Powerlink Ltd.» (далі – компанія «EDF»), яка мала відповідно до контракту здійснювати управління, експлуатацію та технічне обслуговування мережі електропостачання підземної транспортної системи Лондона. Профспілка «RMT» є однією з кількох професійних спілок, які компанія визнає такими, що мають право на ведення з нею колективних переговорів. Загалом штат компанії налічує близько 270 працівників на трьох різних об'єктах, на найбільшому з яких, розташованому в районі Tufnell Park, працює 155 працівників. За інформацією профспілки-заявника на час подій, які розглядаються у справі, серед працівників компанії на цьому об'єкті 52 працівника були членами профспілки «RMT». Компанії не було відомо, хто саме з її штатних працівників був членом профспілки, оскільки в компанії не проводилися відрахування профспілкових внесків з їхньої заробітної плати.

У період з червня до вересня 2014 року між профспілкою-заявником і компанією відбулося кілька раундів переговорів щодо заробітної плати та умов праці. Незадоволена пропозиціями компанії, профспілка-заявник вирішила вдатися до страйку і 24 вересня надіслала компанії відповідне повідомлення, в якому попереджувала її про голосування щодо страйку. У повідомленні зазначалося, що участь у голосуванні щодо страйку братимуть працівники, які належать до категорії «інженерно-технічних» фахівців, і вказувалося, скільки таких працівників налічується на кожному з об'єктів. Наступного дня компанія повідомила профспілку-заявника листом про те, що не визнає терміну «технічний» фахівець (вона вимагала уточнення категорій її працівників з використанням таких термінів як монтери, кабельники, фахівці з технічного обслуговування пунктів управління, інженери-тестувальники електрообладнання, що працюють у денний час, позмінні тестувальники електрообладнання, фахівці з акумуляторного обладнання OLB). Тому компанія вважала, що надіслане їй повідомлення про голосування щодо страйку не відповідає чинним нормам законодавства. Профспілка-заявник надіслала свою відповідь наступного тижня; вона наполягала на тому, що вжиті нею терміни достатньою мірою дозволяють компанії зрозуміти, про яких працівників йдеться, і що, таким чином, відповідні положення законодавства дотримані. Далі між цими двома сторонами відбувся обмін листами, після чого компанія звернулася до Високого суду із заявою про заборону профспілці-заявнику закликати до страйку за результатами такого голосування. 23 жовтня 2014 року суддя Blake J видав відповідну судову заборону. Суддя не погодився з доводом профспілки-заявника, що передбачені законодавством вимоги неправомірно обмежують її можливості здійснювати своє право на заклик до страйку, оскільки такий самий аргумент був відхилений Апеляційним судом у справі «Metrobus Ltd. v. Unite the Union» ([2009] EWCA Civ 829). Він також відхилив аргумент про те, що, оскільки на той час захід ще перебував на початковій стадії, його припинення буде передчасним. Натомість суддя вирішив, що існує достатньо серйозна ймовірність проведення незаконного страйку, яка дає підстави для винесення судової постанови про його заборону. Враховуючи галузь, про яку йшлося, наслідки зупинення її роботи були б істотними і призвели б до численних ускладнень в інших галузях. Розглядаючи питання про те, чи справді профспілка-заявник достатньою мірою дала зрозуміти, яка категорія працівників братиме участь у голосуванні, суддя встановив, що ця вимога не дотримана, оскільки членами профспілки на об'єкті в районі Tufnell Park є працівники різних спеціальностей. Профспілка-заявник була зобов'язана докласти всіх необхідних зусиль для надання компанії достатньої

інформації, хоча цей обов'язок не є абсолютним. Той факт, що вона скористалася своєю власною класифікацією категорій працівників, є значущим, але не вирішальним. Так само не обов'язково є вирішальним і те, що профспілка могла не мати відповідних матеріалів чи інформації, хоча таку обставину можна було б врахувати як досить вагому. Профспілка-заявник погодилася, що будь-яка профспілка має практичні можливості надати необхідні відомості стосовно невеликого об'єкта, на якому працюють її члени – отже, вимога, щоб вона надала такі відомості, не була ані обтяжливою, ані безпідставною. Нарешті, суддя зауважив, що, хоча на той момент профспілка-заявник ще не оголосила свого наміру провести страйк (адже ще не відбулося відповідного голосування), вже простежувався чіткий зв'язок між ненаданням відповідного повідомлення і здатністю роботодавця прореагувати на ситуацію шляхом підготовки до зупинення робіт або докладання зусиль для переконання працівників не голосувати за страйк. Тому невиконання профспілкою-заявником вимог, встановлених законом, було порушенням, яке мало не лише технічний чи несуттєвий характер. 24 листопада 2014 року за результатами заочного розгляду заяви про надання дозволу на апеляцію було відмовлено в її задоволенні. Заяву про перегляд відмови надати дозвіл на апеляцію було відхилено 26 січня 2018 року; на той час трудовий спір між профспілкою-заявником і компанією «EDF» вже було вирішено. Після винесення судової заборони на проведення страйку профспілка-заявник збрала точні відомості про характер трудових функцій відповідних працівників і зазначила їх у новому повідомленні про голосування щодо страйку, результати якого свідчили на користь проведення такої акції. Відповідні заходи були проведені у грудні 2014 року та на початку січня 2015 року. 7 січня 2015 року компанія «EDF» висунула покращену пропозицію умов колективного договору, яка була прийнята членами профспілки-заявника і згодом, 1 квітня, на її підставі було укладено такий договір.

Вторинні страйки [страйки солідарності]: ситуація в компанії «Hydrex» Ряд фактів, наведений у цій частині, стосується деяких членів профспілки «RMT», які були працівниками з технічного обслуговування залізничного обладнання в компанії «Fastline Limited», що належала до групи компаній, відомої як «Jarvis Plc». До цієї групи також належала компанія «Jarvis Rail Limited», яка здійснювала інженерно-технічні роботи на залізничних шляхах. На той час у компаніях «Fastline» і «Jarvis Rail» (далі – компанія «Jarvis») загалом налічувалося приблизно 1200 працівників, 569 з яких були членами профспілки «RMT». У серпні 2016 року компанія «Fastline» передала частину своїх господарських об'єктів, на яких працювали 20 працівників, у власність іншій компанії – «Hydrex Equipment (UK) Limited» (далі – компанія «Hydrex»). Компанія «Hydrex» зберегла існуючі умови трудових договорів з цими працівниками, як цього вимагав закон (Положення 2006 року про передачу підприємств (захист трудових прав)). За твердженням профспілки-заявника, працівники, про яких йдеться, все-таки були занепокоєні своїм становищем, оскільки працівникам компанії «Hydrex» платили значно менше. Крім того, як виявилось, вплив профспілок у цій компанії також був меншим. У березні 2017 року керівництво компанії «Hydrex» поінформувало колишніх працівників компанії «Jarvis», що з огляду на складні ринкові умови воно має намір знизити рівень умов праці за їхніми трудовими договорами до рівня працівників «Hydrex». За твердженням профспілки-заявника, це означало скорочення заробітної плати приблизно на 36-40%. Протягом наступних місяців профспілка-заявник зверталася до компанії «Hydrex» зі скаргами від імені зазначених працівників, але будь-якої угоди досягнуто не було. Коли компанія дала зрозуміти, що має намір розпочати реалізацію свого плану, профспілка-заявник

організувала серед працівників, про яких йдеться (на той час їх було сімнадцять), голосування щодо страйку. Вони проголосували за проведення страйку, і його було проведено в період з 6 листопада до 9 листопада 2017 року. Під час страйку учасники організували пікети на ряді об'єктів, де вони зазвичай виконували свою роботу. У зв'язку з цим компанія «Hydrex» надіслала профспілці-заявнику листа, в якому нагадала їй, що згідно із законом пікетування може здійснюватися лише біля або поблизу приміщень роботодавця і попередила, що профспілка наражає себе на ризик бути притягнутою до відповідальності за матеріальні збитки, понесені компанією внаслідок цього незаконного заходу (див. нижче відповідні положення національного законодавства). Проведення другого страйку було оголошено на 18-20 листопада 2017 року, але, коли компанія «Hydrex» повідомила про свою готовність відновити переговори з профспілкою-заявником, страйк відклали. У результаті було підготовлено переглянуту пропозицію, яку профспілка-заявник подала до своїх членів у компанії «Hydrex», порекомендувавши їм прийняти її. 21 грудня 2017 року стало відомо про результати голосування. Було подано дев'ять голосів, і всі – за відхилення пропозиції компанії «Hydrex». За твердженням профспілки-заявника, позиція профспілки була надзвичайно слабкою з огляду на досить незначну кількість її членів серед працівників компанії «Hydrex». Їх було занадто мало для того, щоб їхній страйк міг справити відчутний вплив на компанію, і на її діяльність він, по суті, жодним чином не позначився. Профспілка-заявник вважала, що могла б ефективніше захистити інтереси своїх членів, якби мала можливість мобілізувати для цього також своїх членів у компанії «Jarvis». Лише одна загроза страйку такого масштабу і, тим паче, фактичне зупинення робіт дозволили б вчинити набагато сильніший тиск на компанію «Hydrex», щоб домогтися збереження існуючих умов праці за трудовими договорами. Профспілка-заявник стверджувала, що працівники компанії «Jarvis» були б готові провести страйк на підтримку своїх колег у компанії «Hydrex». Натомість члени профспілки в компанії «Hydrex» були змушені залишитися наодинці і, врешті-решт, вони не мали іншого вибору, окрім як прийняти нові умови трудових договорів. Вони пішли на це вимушено. За інформацією профспілки-заявника обидві ці компанії («Jarvis» і «Hydrex») вже припинили своє існування.